

**PROTOCOL ONDERSTEUNING
t.b.v.
LEERLINGEN MET DYSLEXIE**

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p.3
2. Wat is dyslexie?	p.4
3. Voor wie is dit ondersteuningsplan bedoeld?	p.4
4. De ondersteuning	p.5
4.1 Inhoud ondersteuning	p.5
5. Competenties dyslexieondersteuner PCC	p.6
6. Faciliteiten	p.7
7. Dyslexieprotocol	p.7
7.1 Algemene maatregelen	p.7
7.2 Algemene maatregelen binnen de klas	p.8
7.3 Maatregelen voor beoordeling van de talen	p.9
8. Examenregeling voor kandidaten met dyslexie	p.9

1. Inleiding

SUCCES ÉN GELUK IN DE WERELD VAN VANDAAG ÉN MORGEN

Passend onderwijs is de nieuwe manier waarop onderwijs aan leerlingen die lichte ondersteuning - bijvoorbeeld bij dyslexie - nodig hebben, wordt georganiseerd. Met de komst van passend onderwijs komt het accent te liggen op wat een leerling wél kan, wat de leerling kan leren en welke ondersteuning daarbij nodig is. In het verlengde hiervan is dit protocol geschreven, dat als uitgangspunt de visie van het PCC heeft: hoe leerlingen succesvol én gelukkig kunnen zijn in de wereld van vandaag én morgen.

2. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het gehele functioneren van een leerling. Het komt voor in alle vormen van het onderwijs en is niet gebonden aan intelligentie of sociaaleconomische achtergrond.

In Nederland worden overwegend twee definities van dyslexie gehanteerd, de definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN, 2008) en de definitie uit het *Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling* (Blomert, 2006) (dit is het protocol voor de gezondheidszorg in het kader van de vergoedingsregeling dyslexie voor het basisonderwijs).

Deze definities zijn als volgt:

- *‘Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau’* (Stichting Dyslexie Nederland, 2008, p. 11).
- *‘Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofielen leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn’* (Blomert, 2006, p. 5).

3. Voor wie is dit ondersteuningsplan bedoeld?

Dit ondersteuningsplan is geschreven voor leerlingen die een officiële dyslexieverklaring hebben en voor wie ondersteuning in de reguliere lessituatie onvoldoende is om tot succesvol leren te komen. Voor het overzicht noemen wij hen in dit stuk ‘leerlingen’ of ‘leerlingen met dyslexie’. Op het PCC is sprake van een leerling met dyslexie wanneer deze leerling een officiële dyslexieverklaring heeft.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door een daartoe bevoegd deskundige. Wanneer dyslexie is vastgesteld, hoort bij het rapport van de deskundige ook een dyslexieverklaring. Dit betekent dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij de betrokkene dyslexie is vastgesteld.

4. Ondersteuning

De leerlingen die in aanmerking komen voor dyslexieondersteuning zijn de leerlingen die een officiële dyslexieverklaring in hun bezit hebben en in leerjaar 1 zitten. Of de ondersteuning in de tweede klas nog gewenst is, wordt bepaald in overleg met de dyslexieondersteuner en afdelingsleider/teamleider. Het betreft hier het aanleren van strategieën en omgaan met de belemmeringen.

Indien ouders aangeven dat die ondersteuning niet noodzakelijk is dan kunnen zij in overleg met de dyslexieondersteuner besluiten om daarvan af te zien.

Bij leerlingen waarbij ‘een vermoeden van dyslexie’ is uitgesproken door de basisschool en/of ouders, kan de dyslexieondersteuner slechts adviseren om een onderzoek te laten afnemen door een psycholoog of orthopedagoog. Eventueel kan de dyslexieondersteuner zelf een onderzoek of vooronderzoek afnemen.

4.1 Inhoud ondersteuning

De dyslexieondersteuner houdt een intakegesprek met de leerling. Op basis van dit gesprek en van de dyslexieverklaring, wordt bepaald of en in welke mate de leerling ondersteuning behoeft en wordt er een plan van aanpak gemaakt met als doel zo goed mogelijk te kunnen functioneren en mee te komen binnen het reguliere onderwijs. Indien ondersteuning gewenst is, volgt na acht lessen (één keer per week) de eerste evaluatie. Aan de hand van deze evaluatie wordt het plan van aanpak aangepast en/of bepaalt de dyslexieondersteuner in overleg met de betrokkene of verdere ondersteuning gewenst is.

Muiswerk is het digitale testprogramma dat het meest wordt gebruikt in diagnostische en remediërende zin.

Toetsen die in aanmerking komen voor evaluatie:

a. Woordlezen

- *Eén-minuut-test* (Brus & Voeten 1973)
- *De Klepel* (Van den Bos e.a. 1994)
- *Drie-Minuten-Toets* (Verhoeven 1995)

b. Tekstlezen

- *AVI-toets* (Visser, Van Laarhoven & Ter Beek 1998)

c. Stillezen

- *Stilleestoets Hoe gevaarlijk is een tekenbeet?*

d. Spelling

- Dictee *Het wonderlijke weer*
- PI-dictee (Geelhoed & Reitsma 1999)
- Toets werkwoordspelling

e. Tempo

- Overschrijftaak

Dyslexieondersteuning aanbieden in grote groepen is niet gewenst. Er wordt gewerkt in groepen van maximaal vijf leerlingen.

Tijdens de ondersteuning verwachten wij van de leerling aanwezigheid en inzet. Indien één van beide ontbreekt, zal contact worden opgenomen met de ouder(s)/verzorger(s).

5. Competenties dyslexieondersteuner PCC

De ondersteuning van leerlingen met dyslexie op het PCC wordt gedaan door een deskundige op het gebied van dyslexie. Iemand is deskundig wanneer deze persoon:

- Kennis heeft van het protocol dyslexie van het PCC en van het protocol van het voortgezet onderwijs in het algemeen;
- Kennis heeft van de problematiek die een leerling met dyslexie kan hebben;
- Kennis heeft van de sociaal-emotionele problemen die een leerling met dyslexie kan ervaren;
- Kennis heeft van nieuwe inzichten op het gebied van effectief taal(lees)onderwijs (doorgaande leerlijnen, leerdoelen, leerstofaanbod en leertijd) en van het werken aan functionele geletterdheid op school-, groeps- en individueel niveau;
- Zich blijft ontwikkelen en op de hoogte blijft door middel van scholing;
- Vakdocenten en afdelingsleiders kan adviseren hoe leerlingen met dyslexie binnen de groep te ondersteunen;
- Een diagnostisch onderzoek kan doen om de problemen van de betreffende leerling te achterhalen;
- Een plan van aanpak voor leerlingen met dyslexie kan maken;
- Een leerling met dyslexie kan ondersteunen met remediërende methoden;
- De leerlingen met dyslexie kan testen met relevante toetsen om te constateren of de leerlingen vooruitgang boeken.

6. Faciliteiten

Wanneer uit het begeleidende rapport bij de dyslexieverklaring blijkt dat een leerling gebaat is bij bepaalde hulpmiddelen (bijvoorbeeld een Daisy CD-speler of Kurzweil) dan kan de school bij de aanschaf hiervan adviseren.

Voor het gebruik van materialen wordt gekeken naar de onderwijsbehoeften van de betrokken leerling(e)(n).

Er wordt alleen gebruik gemaakt van die ondersteunende materialen wanneer deze ook bij het eindexamen zijn toegestaan (zie punt 8, examenregeling voor kandidaten met dyslexie hieronder).

De keuze van de methode kan verschillen per dyslexieondersteuner en per leerling. De dyslexieondersteuner heeft eigen voorkeuren en inzichten hoe af te stemmen op de behoeften van de leerling.

Het PCC faciliteert tweemaal per jaar een afstemmingsoverleg tussen de dyslexieondersteuners van alle vestigingen.

7. Dyslexieprotocol

In onderstaande tekst geldt dat als er gesproken wordt over leerlingen, het gaat over leerlingen met een dyslexieverklaring.

Onderstaande maatregelen gelden tot de start van het schoolexamen (SE); bij het SE gelden de landelijke normen, die ook bij het CSE (Centraal schriftelijk eindexamen) van toepassing zijn. Zie ook 8. Examenregeling voor kandidaten met dyslexie

7.1. Algemene maatregelen

1. Het PCC helpt leerlingen omgaan met de negatieve gevolgen van dyslexie.
2. De leerlingen krijgen dyslexiestickers die zij op de proefwerken kunnen plakken, zodat alle docenten van hun beperking op de hoogte zijn en hiermee rekening kunnen houden.
3. De leerlingen krijgen indien nodig lessen van een dyslexieondersteuner binnen het PCC.

7.2. Niet vak specifieke maatregelen binnen de klas¹

1. De docenten zorgen dat de materialen voor de leerling in het lettertype Arial worden afgedrukt. Gebruik niet kleiner dan 12-punts letters, ook voor proefwerken en overhoringen.
2. De mentoren proberen leerlingen met dyslexie niet naast elkaar te zetten. Er wordt gestreefd naar het plaatsen van een leerling met dyslexie naast een (of meer) rustige en niet taalzwakke leerling om mee samen te werken.
3. Docenten bekijken regelmatig de aantekeningen van de leerling en controleren of antwoorden goed opgeschreven zijn. Zij geven eventueel een kopie van de antwoorden mee.
4. De docenten nemen zoveel mogelijk bij het voorbereiden van de instructie ook een instructie op over de manier waarop een taak aangepakt en uitgevoerd moet worden (metacognitie) en niet alleen instructie over de nieuwe lesstof.
5. De docenten leggen goed uit hoe een taak aangepakt moet worden en reflecteren op die taakaanpak. Wanneer docenten taakaanpak en gebruik van strategieën nabespreken, is de kans groot dat leerlingen hun gedrag kunnen veranderen wanneer hen iets niet gelukt is.
6. Docenten geven aan deze leerling geen klassikale leesbeurt.
7. De docenten houden zoveel mogelijk rekening met de verschillende leer- of denkstijlen. Leerlingen hebben verschillende manieren van kennis verwerven.
8. Taalgericht vakonderwijs bij alle vakken is noodzakelijk. Door deze expliciete aandacht voor taal kunnen ook leerlingen met dyslexie hiervan profiteren.
9. De leerling krijgt extra tijd bij proefwerken en overhoringen. Dit is maximaal 20% van de totale toetstijd². Gestreefd moet worden dat ook een leerling met dyslexie de toets binnen één lesuur af kan maken.
10. De dyslexieondersteuner en de mentor evalueren per rapportperiode of de maatregelen en hulpmiddelen werken, zodat er eventuele aanpassingen kunnen plaatsvinden.

---

¹ Voor de goede orde: van deze maatregelen wordt een handzame A4 opgesteld voor docenten en leerlingen. Hierin is in kort bestek te zien wat voor elke leerling met dyslexie gedaan kan worden.

² Gebaseerd op de maximale tijd die is toegestaan als verlenging bij het eindexamen; dit wordt bepaald door de CvTE

Daarnaast kan in geval van ernstige belemmeringen als gevolg van dyslexie worden overgegaan op de volgende maatregelen:

11. Afhankelijk van de ernst van de dyslexie en van de leertaak, kan er mondeling getoetst worden. Dit gebeurt in overleg met de vakdocent, afdelingsleider en de dyslexiespecialist.
12. De leerling mag gebruikmaken van auditieve ondersteuning als blijkt uit het dyslexierapport dat de leerling daar daadwerkelijk bij gebaat is.

7.3. Maatregelen voor de beoordeling van de talen

Ten aanzien van de beoordeling van schrijffouten bij de talen is ons expliciete uitgangspunt: we willen een leerling met dyslexie graag in staat stellen ook te laten zien wat hij/zij wél kan en om daarop te scoren. Als niet specifiek op spelling/schrijven wordt getoetst dan geldt voor elke leerling (dus ook voor leerlingen zonder dyslexie) dat er maximaal een punt aftrek is voor spelling. Alleen de leerlingen die dyslexie hebben, worden anders beoordeeld en mogen bepaalde fouten wel maken.

8. Examenregeling voor kandidaten met dyslexie

Voor een dyslectische kandidaat kunnen de examencondities aangepast worden op grond van een rapport van een deskundige (art 55.1 van het Eindexamenbesluit), waarin is aangegeven welke maatregelen nodig zijn. Deze aanpassingen betreffen zowel het schoolexamen als het centraal examen. Afhankelijk van de mate, de ernst en het soort dyslexie komen de volgende maatregelen voor:

- verlenging van de examentijd
- auditieve ondersteuning
- ICT-ondersteuning.

Zie verder artikel 55 van het Eindexamenbesluit.